KEVÉSBÉ ISMERT MATEMATIKUSAINK

Szemelvények a matematika történetéből

Készítette: Miklós Bettina

Purbach György 1423-1461

- Születési helye: Peuerbach vagy Purbach
- „Georg von Peuerbach”
- Matematikus, csillagász
- Bécsben doktorált 17 évesen
- V. László csillagásza, majd Bécsben tevékenykedik
- Regiomontanus mestere
- Vitéz János váradi püspök barátja
- 1514: Váradi Táblázatok

Királyhegyi János 1436-1476

- Johannes Müller / Regiomontanus
- 1461től Itália: görög matematika és csillagászat
- Magyarország: Ephemerides, trigonometriai munkák és táblázatok
- 1475 IV. Sixtus pápa Rómába hívja, hogy a naptárreformban közreműködjön
- Tangens függvény, újhold és lenyugvó nap távolsága

PÁLFFY MIKLÓS 1552-1600 GYŐR VÁROSÁNAK 1598. ÉVI VISSZAVÍVÓJA

Segner János András 1704—1777

- Pozsony vármegyében született
- „hungarus”
- 1730-ban orvosi oklevelet szerez
- 1732től magántanár, illetve professzor volt Jénában, Göttingen, Halle városában
- Polihisztor
- Reakciós turbina őse (Segner-kerék), logarléc elődje meteorológiai adatok matematikai elemzése, szerencsejátékok valószínűsége

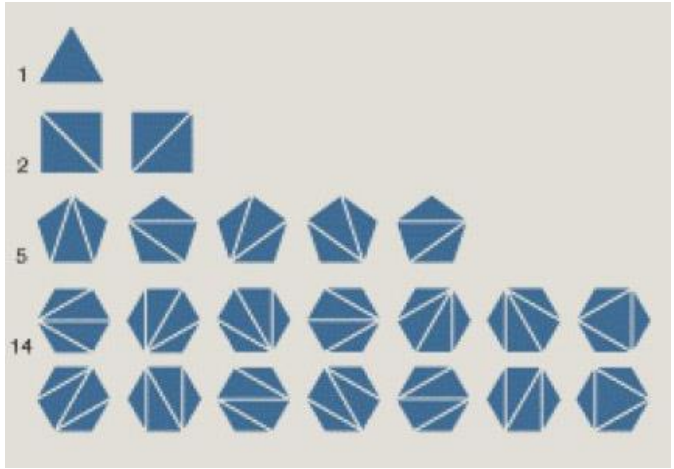

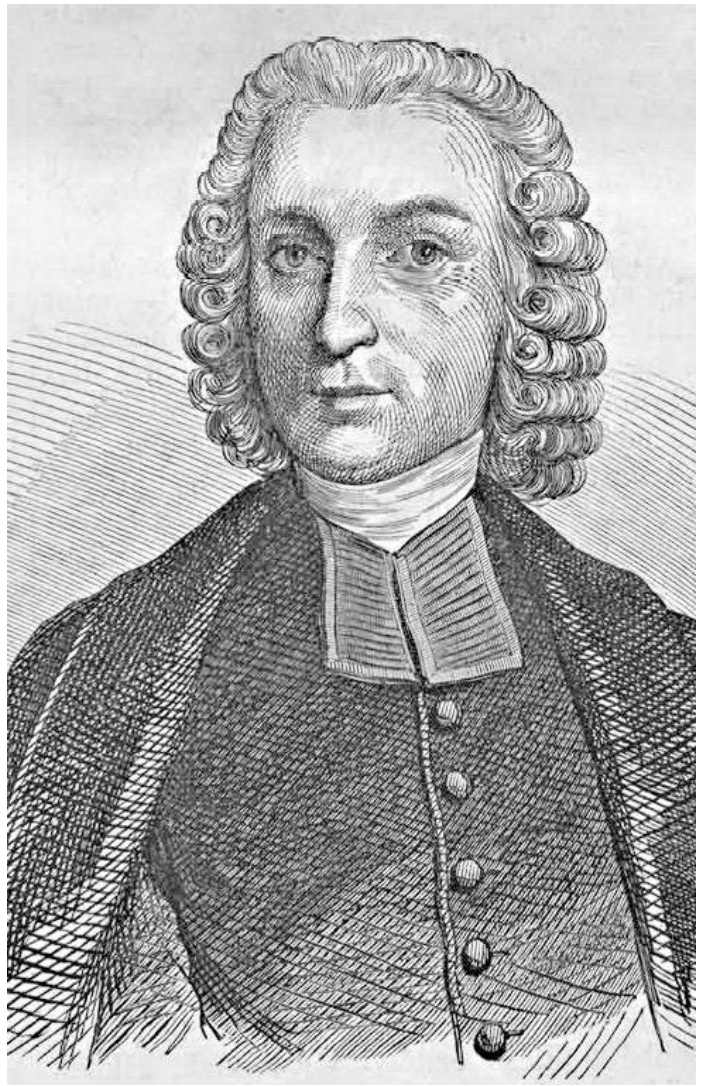
Segner János András 1704—1777

- „Catalan számok”
- Egy konvex sokszög háromszögelése egymást nem metsző átlókkal történő háromszögekre bontása

				1							
			1		1						
		1		**2**		1					
	1		3		3		1				
1		4		**6**		4		**1**			
	5		10		10		5		1		
6		15		**20**		15		**6**		1	
	21		35		35		21		7		1
28		56		**70**		56		**28**		8		1

A Pascal-háromszög részlete

Hatvani István 1718-1786

- Debrecen, Basel → teológiai és orvosi doktorátus
- 1748tól Debrecenben professzor
- Népszerű órákat tartott, „bűvésznek” tartották
- 1757ben meghatározta Debrecen földrajzi fekvését csillagászati szabályok szerint
- 1769 üstökös, 1770 északi fény tanulmányozása

Liesganig József 1719-1799

- 1742-től több főiskolán tanít (Komárom, Kassa), gyakorlati matematika (földméréstan)
- 1773 Mária Terézia → főmatematikus, → Galicia pontos felmérése
- Levezette méréseiből a Föld méretét, lapultságát
- Bécsi öl és láb hosszát rögzíti → egységes birodalmi mérték

Hell Miksa 1720-1792

- 1757-től haláláig a bécsi Egyetemi Csillagvizsgáló (első) igazgatója
- Ephemerides Astronomicae megindítása, szerkesztése
- Földrajzi hosszúság és szélesség mérésének tökéletesítése
- Folyamatos meteorológiai és földmágneses mérések a Sarkkörtől északra
- Finn-ugor nyelvrokonság kutatásának kezdeményezője

Csernák László 1740-1816

- 1773 orvosdoktori, 1775 bölcsészeti doktorátus
- Deventeri gimnázium filózófia- és matektanára
- Főmunkája:

  1811 Cribrum Arithmeticum prímszámtáblázat, (egész számok törzstényezőkre való felbontását tartalmazta)

Dugonics András 1740-1818

- Királyi oktató
- *A tudákoságnak két könyvei, melyekben foglaltatik a Betővetés (algebra)*
- *Földmérés (geometria)*
- *A tudákosságnak III. könyve: A három szögellések (trigonometria)*
- Nyelvújító mozgalom radikális tagja

Rausch Ferenc 1743-1816

- BME elődjének, a Mérnöki Intézetnek a matematikusa
- 1791/92-ben a Pesti Egyetem rektora
- Matematikai, bánya- és földméréstani jelentőség
- - Elementa Architecturae ad structuras oeconomicas applicatae. Buda, 1779.
  - Practische Mathematic. Pozsony, 1788.
  - Geometria practica. Buda, 1796.
  - Compendium geometriae subterraneae. Buda, 1797.
  - Compendium hydrotechnicum. Buda, 1797.

Bruna Xavér Ferenc 1745-1817

- szerzetes
- 1798-tól pesti bölcsészkar matematikai tanszékén tanár
- 1780-tól a pesti Királyi Egyetem csillagvizsgálójának adjunktusa
- 1785-től a Mannheimi Meteorológiai Társulat magyar tagja
- földmágneses mérések, földrajzi hosszúság-különbségek

Kitaibel Pál 1757-1817

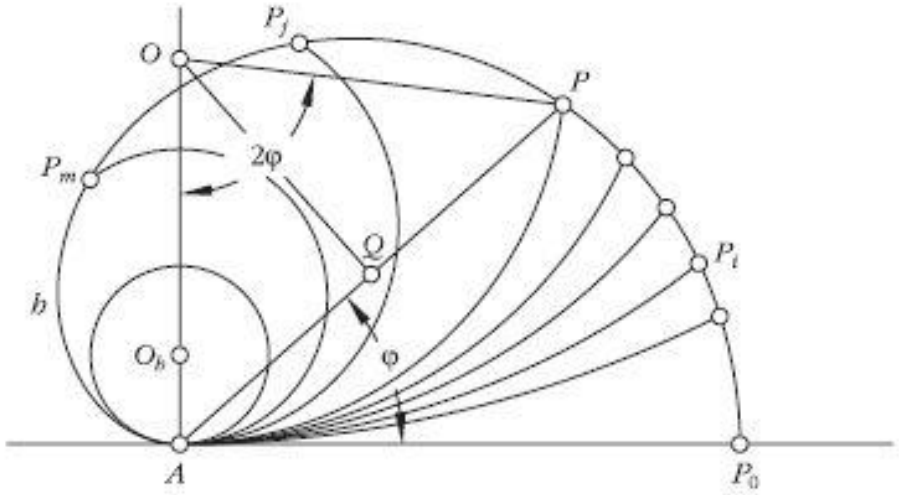
- Polihisztor, egyetemi tanár
- 1785ben orvosdoktor lett
- 1807 botanikus kert igazgatója
- Jelentős botanikai és kémiai munkája → kémiai eszközök fejlesztése, új analitikai módszerek
- Tellúr felfedezője
- Első hazai földrengés szakszerű leírása

Sipos Pál
1759-1816

- Kochleoid élű vonalzó tervezése
- Ellipszis területének meghatározására jó közelítés
- Trigonometrikus táblázatokat is szerkesztett

Sipos Pál szerint az $\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} = 1$ egyenletű ellipszis kerülete közelítőleg:

$$\frac{4(a+b)^3}{(a-b)^2} \cos \frac{\pi\sqrt{ab}}{a+b}$$

1. ábra. A kochleoid görbe sajátosságai.

Irodalomjegyzék

- https://en.wikipedia.org/wiki/Georg_von_Peuerbach
- http://www.mebt.hu/hu/tartalom/kolombus-es-nagyvaradi-csillagaszati-gyujtemeny
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Regiomontanus
- http://www.regiomontanus.hu/index.php?page=regio
- https://hu.wikipedia.org/wiki/P%C3%A1lffy_Mikl%C3%B3s_(hadvez%C3%A9r,_1552%E2%80%931600)
- https://karosszektabornok.blog.hu/2019/01/29/287_palffy_miklos_a_gyori_hos
- http://www.ematlap.hu/index.php/konyvespolc-2018-06/730-hujter-mihaly-egy-jeles-hungarus-a-18-szazadbol
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Hatvani_Istv%C3%A1n_(orvos)
- http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/l/l14076.htm
- http://www.termeszetvilaga.hu/szamok/tv2008/tv0805/hell.html
- https://tudosnaptar.kfki.hu/localhost/egyen.php?namenev=csernak&nev5=Csern%E1k+L%E1szl%F3

Irodalomjegyzék

- https://tudosnaptar.kfki.hu/localhost/egyen.php?namenev=csernak&nev5=Csern%E1k+L%E1szl%F3
- https://www.szepi.hu/piarista/dugonics/elete.html
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Rausch_Ferenc_(tan%C3%A1r)
- https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/b-74700/bruna-xaver-ferenc-74E27/
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Bruna_Ferenc
- http://www.kitaibelverseny.hu/kitaibel.htm
- https://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC13280/13907.htm
- http://mek.oszk.hu/05400/05407/pdf/Makkai_Mat_Sipos.pdf
- https://hu.wikipedia.org/wiki/Schedius_Lajos
- https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/s-778D5/schedius-lajos-779B1/

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!